

רבי זירא והבריונים

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לז עמוד א (תרגום):

ר' זירא אמר מכאן: (בראשית כז) "וירח את ריח בגדיו" אל תיקרי בגדיו – אלא בוגדיו

אותם בריונים שהיו בשכנותו של רב זירא
שהיה מקרבם כדי שיחזרו להם בתשובה
והיו חכמים מקפידים

כשמת ר' זירא אמרו: עד עכשיו היה הקטן חרוך-השוקים (כינויו של ר' זירא) שהיה מבקש עלינו
רחמים,

עכשיו מי יבקש עלינו רחמים?
הרהרו בלבם ועשו תשובה.

שאלות לעיון:

- מה הקשר בין דרשתו של רבי זירא על הפסוק "וירח את ריח בגדיו" לבין יחסו לבריונים שבשכנותו?
- מתי בלימודנו השנה כבר פגשנו דרשה זו? מה הקשר בין שני המקומות בהם היא מופיעה?
- מדוע התנגדו חכמים ל"קירוב הרחוקים" בו נהג רבי זירא?
- מה משמעות העובדה כי אותם בריונים חזרו בתשובה רק לאחר מותו של רבי זירא? העזרו בקטעי המאמרים שלפניכן:

הרב אוריאל טויטו על אהבת ישראל והיחס לעוברי עבירה:

תחושת היתמות שאפפה את הבריונים עם הסתלקותו של רבי זירא הציתה בהם את אותה שאיפת הטוב שטיפח רבי זירא כל ימיו. חסרונו של רבי זירא הורגש דווקא מפני שקודם לכן היה קרוב. מסתבר כי אילו היה רבי זירא הולך בדרכם של החכמים ומרחיק מעליו את אותם הבריונים, גם לאחר מותו לא היו הבריונים שמים לב כי אין מי שיתפלל עבורם. הם שבו בתשובה לא רק מפני שלא היה מי שהתפלל עליהם, אלא מפני שהם הבינו את ערכה של התפילה ועד כמה היא נצרכת, ובעיקר עד כמה דמותו של רבי זירא היתה נצרכת. פתאום לאחר מותו, כאשר לא יכלו יותר לגשת אליו, הבינו הבריונים עד כמה דמותו היתה משמעותית בחייהם. הם הבינו באיחור מסוים את תמצית תורתו של רבי זירא, שגם בהם יש טוב, גם בהם שוכנת השאיפה לחיות חיים מהוגנים, גם הם מסוגלים לבנות את חייהם אחרת, שגם הטוב שבהם סופו לנצח. תפילתו של רבי זירא בחייו, נתקבלה לאחר מותו.

שמואל פאוסט "הרהורי תשובה"

...השכנים הבריונים מקוננים על מותו של ר' זירא. הם לא קוראים לו בתואר "רבי". התארים זרים להם, וכנראה היו זרים גם לו. הם מכנים אותו בכינויו הידוע "הקטן חרוך-השוקיים". ...אך מה גרמה תפילתו של ר' זירא? באופן פרדוקסלי, כל זמן שביקש עליהם רחמים בחייו - לא חזרו בתשובה, רק כשמת והם הרגישו עצמם בודדים ומחוסרי הגנה, הרהרו ועשו תשובה. לו היה ר' זירא עודנו חי, הלא היו מרגישים עצמם חסינים מכל פגע, מוגנים על-ידי תפילתו של הצדיק וממשיכים בדרכיהם הרעים. אולי צדקו חכמים בקפדנותם על רוח לבו של ר' זירא? ברור שלו היה ר' זירא קשה-לב כדרישת חכמים ומוותר על מעשה קירוב הלבבות, לא היו בריונים אלה שבים למוטב מעולם, לא בחייו ובוודאי לא לאחר מותו. אך שוב, פרדוקסלית, קפדנותם של חכמים היא שגורמת להם להרהר ולשוב. הבריונים מביטים סביבם ומבינים שאין תחליף לאישיותו של ר' זירא וליחסו אליהם. לא נותר עוד מי שיבקש בעדם.

נבוכים הם ניצבים בלווייתו, מגושמים, שונים בבושם ובאורחותיהם מהמון תלמידי החכמים שבאו לחלוק לר' זירא כבוד אחרון. דברי תורה נאמרים על הקבר, הספדים משובצי פסוקים נישאים בחלל בית העלמין. מבטים חמורי-סבר מתלכסנים אליהם מצד חבורת החכמים. מי הם אלה הפריצים-הבורים (לפי רש"י), המעזים להראות פניהם במעמד קדוש זה? באותה שעה אכן מבינים הבריונים שאין מי שימשיך לבקש עליהם רחמים. הם מכירים בכך שעליהם ליטול את גורלם בידיהם ולהשלים בעצמם את התהליך הסבלני, הארוך והמקרב שפתח בו ר' זירא למענם. הם אינם "חוזרים" בתשובה משום שמאן דהו החזירם. לא כשכניו של ר' מאיר שהם פסיביים לחלוטין לאורך כל הסיפור. לו היה ר' מאיר גוזר עליהם מיתה - היו מתים; כיוון שגזר עליהם תשובה - חזרו בתשובה. גם ר' זירא קירב את שכניו כדי "שיחזרו" בתשובה, אבל אם נדייק בלשון, הוא קירבם כדי שיחזרו "להם". מאליהם ולהם - בעצמם למען עצמם. ואמנם ביריוניו של ר' זירא לא חוזרים, אלא "עושים" תשובה. הם עושים את המעשה ולא נכפים על-ידי נס תפילתו של צדיק.

אם בסיפור ר' מאיר מצאנו את חשיבות הדעת ("מה דעתך"), המהלך השכלתני, הלמדני, הרציונלי, הוא שגורם לשינוי, הרי שבסיפור ר' זירא ההרהור אינו מתקיים בדעת אלא בלב ("הרהרו בלבם"). לבו הטוב, הרחום והחנן של ר' זירא חדר את ליבותיהם של החוטאים, ומתוך "ליבם" הם עושים תשובה.